

ҲАМШИРАЛИК ИШИНИНГ БУГУНГИ ДАВР ҲОЛАТИ ВА ҲАМШИРАЛИК ИШИ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ҲАМШИРА-МЕНЕЖЕРНИНГ РОЛИ

Давлетярова Н.М.

Ангрен Абу Али Ибн Сино номидаги

Жамоат саломатлиги техникуми

Резюме: Соғлиқни сақлаш тизимининг тиббий ёрдамнинг янги тамойилларига ўтиши, оилага асосланган тиббий ёрдамни жорий этиш ва ривожлантириш, бирламчи тиббий ёрдамни такомиллаштириш тиббиёт ходимлари, жумладан, ҳамширалар тайёрлашга янгича ёндашувларни талаб этади. Ҳозирги кунда амалий соғлиқни сақлаш олдига турган вазифаларнинг муваффақиятли бажарилиши кўп жиҳатдан муайян муаммоларни ҳал қилишга қаратилган ҳамширалик иши мутахассисларининг малакаси, билим даражаси ва кўникмаларига боғлиқ. Ҳамширалик иши бўйича мутахассислар ҳозирги кунда профилактика, диагностика ва тиббий муолажаларни олиб боришда масъулият доирасини сезиларли даражада кенгайтираётган тиббиёт ходимларининг энг катта гуруҳларидан биридир.

Калит сўзлар: ҳамширалик иши мутахассислари, ҳамшира-менежер, раҳбар, етакчи ҳамшира.

THE CURRENT STATE OF NURSING AND THE ROLE OF NURSE-MANAGER IN OPTIMIZING THE NURSING MANAGEMENT SYSTEM

Davletyarova.N.M.,
Angren medical collage

Resume: The successful implementation of the tasks facing practical health care at the present stage, largely depends on the competence, level of knowledge and skills of nursing professionals, designed to solve specific problems. Nursing professionals constitute one of the largest groups of medical professionals, who are now significantly expanding the range of responsibilities for both preventive, diagnostic and therapeutic procedures.

Keywords: nursing professionals, nurse-manager, administrator, leading nurse.

Долзарблиги

Бугунги кундаги ҳамширалар ўтмишдаги ҳамширалардан анча фарқ қилади: уларнинг функционал мажбуриятлари доираси кенгайтирилди, бемор учун жавобгарлик даражаси ва кўрсатилаётган тиббий хизмат сифатига талаб ошди.

Улар ўз ваколатлари доирасида мустақил равишда қарор қабул қила оладиган, билимга, чуқур фикрлайдиган мутахассислардир. Тиббий ходимнинг меҳнат самарадорлиги кўп жиҳатдан унинг касбий ўсишига боғлиқ ва назарий тайёргарликни доимий равишда такомиллаштириш ва амалий кўникмаларни такомиллаштиришни талаб қилади [2, 5].

Ҳозирги кунда амалий соғлиқни сақлаш олдида турган вазифаларни муваффақиятли амалга ошириш, кўп жиҳатдан муайян муаммоларни ҳал қилиш учун мўлжалланган ҳамширалик мутахассисларининг малакаси, билим даражаси ва кўникмасига боғлиқ. Ҳамширалик иши мутахассислари тиббий мутахассислар ичида энг йирик гуруҳларидан бири бўлиб, эндиликда уларнинг профилактика, диагностика ва даволовчи муолажалар учун масъулият доираси сезиларли даражада кенгаймоқда.

Ҳамшира ҳар доим Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан белгиланган касбий иш стандартларига риоя қилиши ва бажариши керак. Махсус билим ва кўникмаларни доимий равишда такомиллаштириш, ўзларининг маданий савиясини кўтариш - ҳамширанинг биринчи касбий вазифасидир [3, 15]. У беморнинг ахлоқий ва қонуний ҳуқуқлари бўйича компетент бўлиши керак [1, 6, 7].

Амбулатория хизматининг ҳамширалари фаолиятини ташкил этишда ҳал қилувчи рол, турли даражадаги ҳамширалик хизмати раҳбарларига тегишли. Ҳамшира-ташкилотчилар етакчи, раҳбар ва маъмур сифатида ҳаракат қилишади. Етакчи сифатида, ҳамшира ҳамширалик стратегиясини белгилайди, тиббий муассасада ҳамшираликни ривожлантириш концепциясини ишлаб чиқади ва потенциал манбаларга эътибор қаратади [12, 14]. Раҳбар сифатида у ҳамширалик фаолиятини режалаштиради ва ташкиллаштиради, ташкилотнинг ишлаши ва ривожланиши учун шароит яратади, ички ресурсларни сафарбар этади. Маъмур сифатида ҳамшира-ташкилотчи ҳамширалар фаолиятининг долзарб масалаларини ҳал қилади, ишларнинг самарали бажарилишини таъминлайди ва ҳамширалик парвариши сифатини назорат қилади. Беморларга тиббий ёрдам кўрсатиш сифати ва даражаси кўп жиҳатдан ҳамширалар раҳбарларининг ишига боғлиқ.

Тиббий муассасаларда ҳамшира-менежер қанчалик оқилона ва профессионал даражада ҳаракат қилиб, бошқарув қарорларини тўғри қабул қилса, тиббий муассасаларда ҳамширалик ёрдами шунчалик самарали ва муваффақиятли ташкил этилади [11, 13]. Ҳамшира-менежер ўзгаришларни киритишни талаб қиладиган муаммони аниқлайди, сўнг уни амалга ошириш учун ташқи муҳитни баҳолайди, бошқарувнинг алтернатив вариантларини ва оқибатларини аниқлайди. Бундан ташқари, у ўзгаришларни режалаштириш ва амалга оширишда ёрдам берадиган инсон ресурслари билан ҳамкорлик қилади.

Ўзгаришлар жараёнининг ушбу режалаштириш, ташкиллаштириш, етакчилик, рағбатлантириш ва назорат босқичлари – бошқарув функцияларидир [7, 9]. Режалаштирилган ўзгаришлар назариясини тушуниш, ўзгариш жараёнида раҳбарга ёрдам беради [10, 12].

Жамият ривожланишининг ҳозирги босқичида ҳамширалик касби нафақат оммавий, балки энг муҳим ижтимоий аҳамиятга эга. Аммо соғлиқни сақлаш тизимининг ривожланиши бир қатор салбий тенденциялар билан биргаликда келади. Хусусан, ишлаётган шифокорлар ва ҳамширалар нисбати ўсиб бораётган номувофиқлик, ўртача ҳисобда 1:2.22 нисбатда, Европа мамлакатларида эса 1: 6 нисбатни ташкил этади [4, 5, 8].

Профессионал даражада ўқитилган ҳамширалар муҳим манба бўлиб, беморга содир бўлаётган нарсанинг моҳиятини тушунишга ёрдам беради, унинг хатти-ҳаракати ва соғлиқ учун хавфлилиги, даволаш тавсияларига риоя қилиш ва асоратларни олдини олиш учун соғлом турмуш тарзини олиб бориш зарурлигини кўрсатади. Ҳамшира-менежер беморларга профилактика таълими самарадорлигини баҳолаш тизимини ишлаб чиқишга, уларнинг ҳолатини баҳолашга ва сурункали беморларга "Саломатлик мактабларини" ташкил этишга қодир [13, 15].

Ҳамширалик ҳолатини таҳлил қилиш Россияда ривожланган давлатлар билан таққослаганда ортда қолишини аниқлади. Ушбу ҳолатнинг сабаблари хилма-хилдир: бизнинг мамлакатимизда фақат ёрдамчи тиббий функцияларни бажарадиган шифокорга ёрдамчи сифатида ҳамширанинг анъанавий шаклланган ғояси; хорижий тажрибани эътиборсиз қолдириш; ўрта тиббиёт ходимларининг ишини бошқариш ва ташкил этиш, уларнинг касбий тайёргарлиги бўйича илмий принциплар ва ёндашувларни етарлича баҳоламасликдир [8, 11].

Профессор Г.М. Перфильева Россияда И.М. Сеченов номидаги Москва тиббиёт Академиясининг Олий маълумотли ҳамшира факултетининг биринчи декани бўлган ва у биринчи марта ҳамшираликни ривожлантириш, касбий фаолият соҳасида ҳамшираларни тайёрлаш билан боғлиқ масалаларни кўтарган []. Унинг ишида аҳолини ҳамширалик ёрдамининг сифат жиҳатидан янги даражасини шакллантириш зарурати ҳамшираларни тайёрлаш тизимида сифат ўзгаришини, ҳамширалик иши бўйича илмий изланишларни бошқариш ва ривожлантиришни такомиллаштириш зарурлигини кўрсатди. Ташкилотда тиббиёт муассасаларининг катта ҳамшираларидан бошлаб, туман, шаҳар ва ҳудудий бўлимлардаги ҳамширалик иши бўйича мутахассисларга қадар ҳамширалар хизмати раҳбарлари муҳим ўрин тутди [10, 15].

Ҳамширалик амалиётига асосланган тамойилларнинг асоси бўлган ҳамширалик назариясини ривожлантириш, илмий тадқиқотлар ўқув жараёнининг ажралмас қисми бўлган олий таълим муассасаларида амалга

ошириш мумкин [15].

Янги тайёргарлик даражасига эга бўлган олий маълумотга эга бўлган мутахассисларнинг пайдо бўлиши, соғлиқни сақлаш ва амалий тиббиёт ташкилотчилари учун бир қатор муаммолар туғдирди. Ҳамширалар етишмаслиги муаммосининг ҳал қилинмаганлигини ҳисобга олган ҳолда, бу амалий соғлиқни сақлашга тайёр бўлмаган ҳамширалик хизматлари тузилмасини ўзгартиришни талаб қилди. Шундай қилиб, ҳамширалик таълими соҳасидаги ислохотлар соғлиқни сақлаш соҳасидаги ислохотларни енгиб ўтди [9].

Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш даврида ўрта даражадаги тиббиёт ходимларининг фаолиятини такомиллаштириш асосий вазифалардан бири ҳисобланади. Шу муносабат билан Республика Соғлиқни сақлаш вазирлиги ҳамшираликка бўлган муносабатни ва ҳамшираларга бўлган муносабатни ўзгартириш чораларини кўрди. 1993-1994 йилларда ташкилий ишларни кучайтириш ва ҳамширалик жараёнини такомиллаштириш билан боғлиқ ишларни мувофиқлаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг бош ҳамширалари лавозимлари белгиланди [8, 9].

Етакчиликнинг турли хил таърифлари мавжуд. Етакчилик - бу "жамиятдаги мавжуд ижтимоий муносабатлар томонидан белгиланадиган мақбул вақт ичида ва мақбул самарада гуруҳ мақсадларига еришишга ҳисса қўшадиган кичик ижтимоий гуруҳни ташкил етиш ва бошқариш жараёнидир".

Жамиятнинг замонавий ривожланиш даври ахборотлаштириш жараёни билан тавсифланади. Ахборотлаштиришнинг устувор йўналишларидан бири бу таълимни ахборотлаштириш - таълим соҳасини олий маълумотли ҳамшираларга дарс беришда ахборот-коммуникация технологияларини ишлаб чиқиш ва улардан фойдаланишни оптималлаштириш методологияси ва амалиёти билан таъминлаш жараёни [14].

Бугунги кунда ҳамширалик хизматининг амалий раҳбарлари нафақат раҳбарнинг муваффақиятли фаолияти учун зарур бўлган замонавий билим, кўникмаларни олишади, балки ҳамширалик касбининг нуфузини ҳам оширишади. Бош ва катта ҳамшираларнинг иши жуда мураккаб ва шиддатли бўлиб, турли хил ҳаракатлар, битта ишлаб чиқариш вазифасидан иккинчисига тез, тез-тез ўтиш ва юқори коммуникатив юк билан тавсифланади [9, 13]. Бош ва катта ҳамширалар бошқарув жараёнини ташкил этадиган асосий вазифаларни ҳал қиладилар: бўлимнинг ҳамширалари фаолиятини режалаштириш, жамоага юкланган вазифаларни бошқариш ва мониторинг қилиш. Бошқарув фаолияти самарадорлигини ошириш учун бош ҳамшира ишининг асосий йўналишларини аниқ белгилаш ва уларга асосий эътиборни жамлаш жуда муҳимдир [14].

Ҳамширалар менежерларининг, айниқса бош ҳамшираларнинг ишнинг

турли соҳаларида катта иш юки мавжуд, бу доимий иш вақтининг етишмаслигига олиб келади. Ўзининг функционал вазифаларини керакли даражада бажариш учун тиббий муассасанинг штаб-квартираси, ҳамшира лавозимида қўшимча равишда, янги лавозимни - ўрта тиббиёт ходимлари билан ишлаш бўйича бош врач ўринбосарини киритишни талаб қилади, бу ҳамширалик хизмати раҳбарлари ўртасида бошқарув ваколатларини бўлишиш зарурлигини белгилайди [1, 12].

Адабиётлар рўйхати:

- Алимов А.В., Юсупалиева Г.А. Перспективы применения модульной технологии обучения в медицинском образовании //Ўзбекистон тиббиёт журнали.-2008.-№5.-С.99-103.
- Асадов Д.А., Умарова Т. Ю. Перемены в развитии сестринского дела //Педиатрия. –1997. -№3. –С. 101-104.
- Антипова И.Н., Веселова Л.Л., Попова Е.Д., Силаева Н.И. Опыт изучения типа темперамента и стиля руководства главных и старших медицинских сестер ЛПУ //Главная медсестра.-2007.-№11.-С.140-150.
- Башкардина Г.Н. Новое в подготовке специалистов сестринского дела //Сестринское дело.-2007. -№2.-С.11-16.
- Бирюкова Н.А. Пути совершенствования подготовки средних медицинских кадров по вопросам здорового образа жизни //Мед.сестра.- М.-2010.- №3.-С.19-21.
- Бобрецова С.В. Подходы к формированию здорового образа жизни у сестринского персонала //Мед. сестра.-М.-2008.-№8.-С.5-8.
- Бурмистрова Т.В, Павлов Ю.И, Холопов А.А. Обоснование введения должности заместителя главного врача по управлению сестринской деятельностью на примере муниципальной больницы города Миасса // Главная медсестра.-2009.-№11.-С.7-14.
- Бубликова И.В. Подготовка медицинских сестёр повышенного уровня среднего профессионального образования по специальности организатор и преподаватель сестринского дела // Главная медсестра.-2000.-№3.-С.62-66.
- Двойников С.И., Лапик С.В., Павлов Ю.И. Управление изменениями // Главная медсестра. -2007. -№11. -С.39-63.
- Камынина Н.Н. Вопросы подготовки специалистов с высшим сестринским образованием //Мед.сестра. -2008. -№3. -С.48.
- Канина И.Р. Анализ удовлетворенности населения качеством работы сестринского персонала первичного звена на примере городской поликлиники //Главная мед.сестра. -2009. -№9. -С.34-42.

- Менликулов П.Р., Салиходжаева Р.К. Организационные предпосылки развития сестринского звена в Узбекистане //Педиатрия. -2006. -№3-4. -С.15-17.
- Павлов Ю.И., Лапик С.В. Современное состояние сестринского дела и роль медсестры-менеджера в оптимизации системы управления сестринской деятельностью // Главная мед.сестра. -2009. -№10. –С.20-36.
- Перфильева Г.М. Роль сестринского дела в реформе здравоохранения России //Мед.помощь. –1996. -№1. -С. 4-7.
- Busse R. et al. Development of a reliable prognosis model for planning nursing care needs: registered nurse forecasting. //Pflege Z. -2009. Bd.62, N10. –P.610-611.

Муаллифлар ҳақида маълумот:

Давлетярова Нафиса Миратбаевна , Ангрен тиббиёт коллежи, бош ўқитувчиси. Ўзбекистон, Ангрен шаҳар, Ахиллик кўчаси,1уй,(+998-903502956, ndm2956@mail.ru.

Рауфова Сокина Бону Равшанзода магистр, Ангрен тиббиёт коллежи, етакчи ўқитувчиси. Ўзбекистон, Ангрен шаҳар, Ахиллик кўчаси,1уй,(+998-99)8747310 sokinaraufova18@gmail.com